

ДВОПАРТІЙНА СИСТЕМА США: ІСТОРИЧНА ТРАДИЦІЯ ТА ВИКЛИКИ ТРЕТІХ ПАРТІЙ ХХІ СТОЛІТТЯ

Гоч Ігор,

здобувач вищої освіти першого рівня вищої
історичного факультету
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
+380978244384
e-mail: ihorhoch@gmail.com

Науковий керівник: **Прийдун Степан,**

кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Упродовж усієї історії США, відповідно до історичної традиції, точиться боротьба за виборців між двома партіями-гегемонами. Сьогодні опонентами виступають республіканці і демократи, у ХІХ ст. це були вігі і демократи, а на кінець ХVІІІ – початок ХІХ ст. за виборця боролися Федералісти проти Демократично-республіканської партії. 16 вересня 1787 р. на Конституційному конвенті в Філадельфії була прийнята Конституція США, яка не регламентувала партійної системи США, тобто жодним законом, не встановлений двопартійний режим. Існує класичне поняття «двопартійна система» США, яке зумовлене тим, що кандидати від «третіх партій» рідко мають можливість балотуватися в усіх штатах країни.

Першопочатки двопартійної системи сягають 1792 р., коли була створена перша американська партія – Федералістська партія, та її головний опонент – Демократично-республіканська партія. Поступово вплив обох партій на політичній арені зростав, та мав вагу до періоду подій англо-американської війни 1812–1815 рр. Внаслідок того, що опозиційна Федералістська партія не підтримала війну, її спіткала поразка на виборах 1816 р. Протягом наступних 8 років в політикумі безроздільно панувала одна партія. Ці події призвели до падіння першої політичної системи. Наступні політичні системи не відрізнялися від першої. Оскільки з численних політичних організацій утворювалися коаліції, які формували партії, то до великих масштабів владного управління діставалося 2 партії. До прикладу, такою партією була партія Вігів (1832 р.), яка протистояла Демократичній партії. Малі партії в той період не могли становити конкуренцію двом основним партіям, бо не користувалися великою популярністю і не могли скласти конкуренцію. Такими партіями в

сучасній історії є, наприклад, партія Зелених або партія Реформ США (RPUSA). Ця партія створена у 1995 р. Россом Перо, отримала короточасну популярність, отримавши на президентських виборах 1996 р. 8,4 % голосів [1]. Зараз партія не становить конкуренцію партіям-гегемонам: Демократичній та Республіканській партіям. На прикладі таких партій можна дійти висновку, що треті партії не становлять повноцінної конкуренції на політичній арені США, що є основою двопартійної системи.

Вважаємо, що конфлікт ідеології двох домінуючих партій, це не тільки конфлікт республіканських та демократичних поглядів щодо ведення внутрішньої чи зовнішньої політики, а значно глибший конфлікт ліберальних та консервативних поглядів. Кожна з двох партій є коаліцією різних ідей, підходів та принципів. Попри це, всередині обох партій часто виникають розбіжності в поглядах та інтересах. Деякі підходи партії відрізняються від історичної політики, наприклад на березень 2025 р. Д. Трамп підтримує підвищення мита та виступає за захист внутрішньої економіки, що суперечить традиційній політиці Республіканської партії, наприклад політиці партії часів Рейгана. Відповідно до результату соціопитування Emerson College Polling, через 50 днів після інавгурації, після того, коли ми вже простежуємо чіткий курс його політики та певний відхід від традиційної політики партії, все ж підтримка Трампа залишається сильною [2]. Тож, на нашу думку, виборці в США віддають голос радше не за певний принцип, а за усталену ідеологію. Політична свідомість американських виборців зумовлюється ймовірно категоріями консервативності та ліберальності, ніж певними одиничними поглядами. «Треті» партії зазвичай орієнтовані на одну-дві суспільно важливі теми, що їх із якоїсь причини оминають чи стосовно яких не можуть дійти консенсусу великі партії [3]. Частіше американці підтримують авторитетні політичні сили з довгою історією, а не малі партії, які обстоюють одну-дві конкретні ідеї.

Американське суспільство сильно політизоване, і навіть якщо хтось не хоче брати участь у політичних процесах, він усе одно відчуває їхній вплив. В статті *Politics Is Seeping Into Our Daily Life and Ruining Everything* йдеться про глибоке значення політики в повсякденному житті американців [4]. Це свідчення того, що політика проникає в усі сфери життя американців. Демократія в США згадується в контексті того, що обрані посадові особи підзвітні народу, тому громадяни зобов'язані обдумано та мудро обирати своїх чиновників, які впливають на широкі політичні процеси [5]. Політика пронизує всі сфери життя в США: від економіки та податків до прав людини, освіти, медицини і побутового життя. Тож, на нашу думку, саме тому для американця так важливо брати участь в політичному житті і жодним чином не відмежовуватись від нього. Вважаємо, що кожен американець бере постійну участь в політиці.

Оскільки кожне питання, кожна дія партії є для нього важливою, то коли у частини електорату виникають конфлікти та розбіжності з партією, яку вона підтримує, то на тлі конфлікту американець шукатиме альтернативу. Тому замість того, щоб підтримати опонента, політика якого зовсім відрізняється, вони шукатимуть третій шлях, і саме тому в третіх партій з'являється виборець.

Щодо класифікації «третьох» політичних партій, то в статті «Третій – не зайвий. Про партійний дуалізм по-американськи» [6] автор поділяє їх на три групи: «спадкоємні ідеологічні партії» – справжні партії меншості, які існують десятиліттями, хоча не мають реальних шансів конкурувати з демократами та республіканцями. Незважаючи на це, їхні прихильники знаходять сенс у принципах та ідеях, які вони відстоюють. До таких партій можна віднести, наприклад, залишки «Партії сухого закону» – найстарішої третьої партії в країні, заснованої в 1869 р. для боротьби з виробництвом і продажем алкоголю. До цієї категорії також належать різні марксистські та деякі праві партії. Існує ще один тип «третьох партій» – «недовговічні партії», які відіграють ключову роль у політичному процесі, впливаючи на ухвалення рішень і потенційно змінюючи двопартійну систему. Прикладом є Партія реформ, створена незалежним кандидатом у президенти Россом Перо в 1990-х рр. До цієї категорії також належать Прогресивна партія початку ХХ ст., Популістська партія кінця ХІХ ст., антимасонські партії та інші політичні рухи ХІХ ст. Саме ці партії зробили найбільший внесок у ключову функцію «третьох партій», вони впливають на політичні рішення. Третій тип «третьох партій» – «регіональні партії» в статті називають «регіональними партіями без загальнонаціонального значення». Вони діють на місцевому або штатному рівні, але не охоплюють всю країну. Найяскравіший сучасний приклад – Прогресивна партія Вермонта, яка наразі має 15 виборних посад, зокрема чотирьох представників у законодавчому органі штату. Вона є провідною політичною силою в найбільшому місті штату, Берлінгтоні, і має давній зв'язок із Берні Сандерсом – єдиним відкритим соціалістом у Конгресі [7].

Тому ми вважаємо, що третій тип партії не має на меті конкурувати з домінуючими партіями на загальнодержавному рівні, бо вони не прагнуть до національного впливу, а зосереджуються на питаннях, що важливі для їхніх регіонів. До першого типу партій я також віднесу «Партію Зелених». Попри те, що партія зелених залишається окремою силою, багато її прихильників, особливо після кампанії Берні Сандерса, влилися в Демократичну партію. Деякі її екологічні та соціальні ідеї, такі як «Green New Deal» були прийняті прогресивними демократами. Це свідчить про поглинання ідей ідеологічних партій великими партіями, бо, на мою думку, виборці в США віддають голос радше не за певну ідею, а за усталену ідеологію. Інша ситуація з «недовговічними партіями». Партії

цього типу мають найбільші успіхи тоді, коли чинна влада втрачає актуальність, бо незадоволені двопартійною системою виборці шукають альтернативу демократам і республіканцям. Соціальні чи економічні кризи підштовхують до появи радикальних політичних рішень. Більшість таких партій виникають навколо харизматичного лідера і не мають розвиненої партійної інфраструктури. Коли лідер іде (наприклад, Росс Перо з Партії реформ), партія швидко слабшає. Багато третіх партій об'єднують вузькі групи виборців (наприклад, радикальних лівих чи правих), що ускладнює їхню довгострокову стабільність. Загалом однією із загальних перешкод існування третіх партій є те, що за рахунок свого становища у політичному житті в США демократи та республіканці можуть елементарно поглинати важливі елементи програм «третіх» партій, коли вони помічають, що ці питання становлять серйозний інтерес у суспільстві [8]. Тому відпадає потреба в силах, якій можуть представити конкретний інтерес. Недовговічні партії у США – це явище, коли треті партії з'являються на короткий час, швидко набирають популярність, впливають на політичний процес. Ефект таких партій у США полягає не в тому, що ці партії самостійно здобувають владу, а в тому, що вони впливають на політичну дискусію та прийняття рішень основними політичними силами, посилюють увагу до специфічних політичних рішень. Наприклад, партія реформ не змогла стабілізувати свою позицію на національній арені, її виступи значно посилили обговорення питань бюджету, державного боргу та реформи уряду. Обговорення, розпочате під час виборчої кампанії Росс Перо, примусило як республіканців, так і демократів звернути увагу на ці теми та переглянути власні стратегії у відповідь [9].

Наступною перешкодою для малих партій є система виборів, згідно якої «переможець отримує все». Відповідно до американської політичної традиції, президентські вибори проходять не шляхом прямого голосування громадян, а через Колегію виборників. Кожен штат має певну кількість виборників, які віддають свої голоси за кандидата, що переміг у їхньому штаті. У більшості випадків діє принцип «переможець отримує все», за яким кандидат, який набрав найбільше голосів у штаті, отримує всі його виборчі голоси. Винятками є лише Мен і Небраска, де голоси розподіляються пропорційно. Для здобуття президентської посади необхідно отримати щонайменше 270 голосів виборників із 538 можливих. Якщо жоден із кандидатів не здобуває 270 голосів виборників, за президента голосує Конгрес. Але такий сценарій дуже рідкісний. Цю систему заклали ще в 1787 р. батьки-засновники США як компроміс між виборами президента Конгресом і прямим голосуванням громадян. Кожен штат самостійно визначає умови включення кандидатів до бюлетеня, вимагаючи, наприклад, збір підписів. Через цю систему представники третіх партій зазвичай отримують мізерні шанси бути представлені

виборниками, набираючи лише кілька відсотків або навіть частки відсотка голосів, що практично унеможливлює їхню перемогу [10]. Навіть якщо кандидат від третьої партії набере значний відсоток голосів, він все одно не отримає жодного виборчого голосу, якщо не переможе в штаті. Виборці часто не хочуть «витрачати» свій голос на кандидата, який не має шансів виграти в конкретному штаті. Виборці звикли до конкуренції між цими двома партіями та сприймають їх як єдині реальні варіанти. Виборці часто бояться, що голос за третю партію буде «втраченим», тому повертаються до основних партій напередодні виборів. Також серед виборців панує певний страх, що їх кандидат від третьої сили не має реальних шансів виграти, але голос за нього може зіграти на руку опоненту, оскільки такий основний закон виборів. Експерт зовнішньої політики Олександр Хара пише про це, що кандидати від третіх сил можуть мати серйозний негативний вплив, адже вони відбирають голоси у основних суперників. Наприклад, Ральф Найдер від «Зелених» на виборах 2000 р. отримав всього 1,63 % голосів, які могли б змінити результат на користь Джорджа Буша-молодшого, а Альберт Гор програв штат Флорида з різницею всього 0,05 % [11]. У результаті більшість таких партій або розпадаються, або їхні ідеї вбирають основні політичні сили. Створення третьої сили є складною задачею, оскільки вимагає представництва в кожному штаті, а США – велика країна [12].

Важливою, якщо не ключовою проблемою третіх партій є фінансування. Демократи та республіканці мають розвинену систему збору коштів, що включає великі пожертви від заможних осіб, корпоративні внески, добре організовані комітети та регулярні благодійні заходи. Ці ресурси дозволяють їм не лише проводити масштабні виборчі кампанії, а й мати доступ до консультативних та PR-компаній, що забезпечує їх конкурентоспроможність на національному рівні. Великі партії мають доступ до величезних фінансових ресурсів через корпоративних донорів, PACs (політичні комітети) і державне фінансування. Наприклад, 6 грудня 2024 р. The Washington Post повідомила, що Ілон Маск пожертвував 277 мільйонів доларів Трампу та його союзникам з партії [13]. Треті партії не можуть залучити достатньо коштів для ефективної кампанії на національному рівні, це перешкоджає як рекламній і виборчій кампаніям, так і розвитку партій.

Бен Шапіро, відомий американський консервативний коментатор і автор, у своїх працях висловлює переваги американської двопартійної системи, та недоліків альтернативних (третіх) партій. Шапіро виступає за збереження двопартійної системи, хоча не вважає її ідеальною. Вважає її практичним засобом запобігання політичній фрагментації та збереження демократичного порядку. Він критикує спроби радикального реформування політичного устрою США, зазначаючи, що саме

двопартійна структура створює можливість стримувань і противаг, які дозволяють уникати «екстремістських» сценаріїв [14, р. 143]. Бен Шапіро скептично ставиться до третіх партій. Він вказує на їхню неефективність у досягненні реальних політичних змін та ризик розпорошення голосів, що в підсумку шкодить консервативному електорату: «Треті партії не перемагають в Америці. Вони відбирають голоси від однієї з двох основних партій, як правило, республіканської сторони, і передають вибори лівим» [15]. Його позиція базується на ідеї збереження інституційної спадковості, культурного консерватизму та політичної стабільності. Бен Шапіро виступає за збереження двопартійності як засобу стабільності.

Висновки. Аналізуючи історичний контекст політичної боротьби в США, ми зробили висновки, що домінування двох основних партій (як-то федералісти проти Демократично-республіканської партії на початку, віги проти демократів у XIX ст. та сьогодні республіканці проти демократів) є наслідком еволюції політичних інститутів, традицій і практик. Хоча третіх партій вистачало в історії, їхня роль обмежувалася тимчасовим впливом на формування політичної дискусії та зміну стратегій основних партій. Сучасна виборча система США, що базується на принципі «переможець отримує все», а також нерівний доступ до фінансових ресурсів, створює додаткові бар'єри для третіх сил. Проблемою сучасних третіх партій є концентрація на одній-двох проблемах. В результаті, навіть при наявності актуальних ідей та тем, що відсутні у двох домінуючих партій, виборці частіше віддають перевагу усталеним ідеологічним блокам, що ускладнює становлення альтернативних політичних сил як повноцінних конкурентів на загальнодержавному рівні. На противагу американському критику та аналітику Бену Шапіро, який виступає за збереження двопартійної системи, на думку якого цінності політичної ідентичності найкраще реалізуються в двопартійній моделі, вважаємо, що важливою залишається роль третіх партій, які вагомо впливають на політичні рішення, що відображатимуться в історичному контексті. Тож, хоча надмірний вплив третіх партій може підірвати політичну стабільність, функціонування такої політичної системи буде неповним без впливу третіх партій.

ЛІТЕРАТУРА

1. 1996 Presidential General Election Results. URL: <https://uselectionatlas.org/RESULTS/national.php?year=1996&f=1&off=0&elect=0> (10.03.2025).
2. National Poll: At 50 Days, Trump's Honeymoon Fades as Economy Becomes Key Vulnerability. URL: <https://emersoncollegepolling.com/national-poll-at-50-days-trumps-honeymoon-fades-as-economy-becomes-key-vulnerability/> (дата звернення: 10.03.2025).
3. «Революція» в США: що таке «третя» партія та кому вона потрібна URL: <https://zn.ua/ukr/amp/international/revoljutsija-v-ssha-shcho-take-tretja-partija-ta-komu-vona-potribna.html> (дата звернення: 10.03.2025).

4. Politics Is Seeping Into Our Daily Life and Ruining Everything. URL: <https://reason.com/2021/02/17/politics-is-seeping-into-our-daily-life-and-ruining-everything/> (дата звернення: 02.04.2025).

5. American Political Culture. URL: <https://www.ushistory.org/gov/4a.asp?> (дата звернення: 02.04.2025).

6. Третій – не зайвий... URL: <https://day.kyiv.ua/article/den-planety/trety-ne-zayvyu> (дата звернення: 15.03.2025).

7. Третій – не зайвий... URL: <https://day.kyiv.ua/article/den-planety/trety-ne-zayvyu> (дата звернення: 15.03.2025).

8. «Треті» партії: чи є в Сполучених Штатах альтернатива двопартійній системі? URL: https://gazeta.ua/articles/world-life/_trety-partiyi-chi-ye-v-spolucheni-h-statah-alternativa-dvopartijnij-sistemi/1146165 (дата звернення: 15.03.2025).

9. How Billionaire Ross Perot Brought Populism Back to Presidential Politics. URL: <https://www.history.com/articles/ross-perot-populist-1992-election-changed-politics> (дата звернення: 15.03.2025).

10. Трамп, Гарріс, «переможець забирає все» та кандидати, про яких ми не підозрювали: що треба знати про вибори у США. URL: <https://suspi.lne.media/861045-tramp-garris-peremozec-zabirae-vse-ta-kandidati-pro-akih-mi-ne-pidozruvali-so-treba-znati-pro-vibori-u-ssa/> (дата звернення: 15.03.2025).

11. «Революція» в США: що таке «третя» партія та кому вона потрібна. URL: <https://zn.ua/ukr/amp/international/revoljutsija-v-ssha-shcho-take-tretja-partija-ta-komu-vona-potribna.html> (дата звернення: 15.03.2025).

12. Двopартійна система у США: історичне коріння та сучасні плоди. URL: <https://bukvy.org/dvopartijna-systema-u-ssha-istorychne-korinnya-ta-suchasni-plody/> (дата звернення: 16.03.2025).

13. Elon Musk is now America's largest political donor. URL: <https://www.washingtonpost.com/technology/2024/12/06/elon-musk-trump-campaign-spending-fec/> (дата звернення: 16.03.2025).

14. Shapiro B. How to Destroy America in Three Easy Steps. - New York: HarperCollins, 2020. 256 p.

15. Why Third Parties Lose, and Why They Should. URL: <https://www.dailywire.com/news/why-third-parties-lose-and-why-they-should-ben-shapiro> (дата звернення: 05.04.2025).